

novus annos, menses diesque numerandi modus, nominibus ab agricultura desumptis, præcipitur. Crescunt interea cædes¹, rapinæ, stupra atque flagitia omnia, cumque probi homines suppliciis addicendi deessent, seipsos revolutionarii morte plectuntur; unde *Mirabeau*, præcipuus agitator populi, atque *Robespierre*, terroristarum crudelior, præfatum *guillotinæ* supplicium subire compulsi sunt. Et ut africanis anthropophagis invidere nihil possent, neque ab ipsis superari ferocitate viderentur, humanam carnem in macello venalem offerunt, et ex hominis pelle confecto vestimento *Conventionis* vocales utuntur, in qua etiam constitutionem conscriptam vidisse se asserit presbyter *Gaume*.

Advenit tandem sub finem anni 1795 gubernium, *Directorium* appellatum, duobus cameris, seu deputatorum ordinibus, tribusque consulibus, quorum primum summa rerum militiæ spectabat, constans; quod nonnihil ordinis attulit, momentaneum tamen, ad tyrannidem namque et Ecclesiæ persecutionem statim declinavit; quapropter *Napoleo* primus consul anno 1799 illud dissolvit, ejus decretis magna ex parte derogatis; et exinde consul perpetuus ipse anno 1802 renunciatus est².

¹ Ad 4,032,585 ascendit numerus a revolutionariis gallicanis interfectorum, e quibus religiosæ 330, clerici 1,435. In vendeana regione occisi sunt mulieres 45,000, pueri 22,000, homines vero 900,000.

² Anno 1796 Directorium gallicanæ reipublicæ Liornam Romamque immisit exercitum sub belli duce Ludovico *Bonaparte*, qui Legationes Bononiæ et Ferrariæ una cum anconitanæ civitatis castello Galliæ potestati subjecit, conventionemque a romano Pontifice extorsit, ubi S. Pont. ad solvendum Gallis 24 myriades libellarum (monetæ italæ) adigebatur, addita insuper obligatione Gallis eisdem tradendi centum statuas effigiesve, aut sacra vasa exquisiti valoris, ea præsertim parte quæ artificum spectat industriam, Gallorum libitu seligenda.

Insequenti anno, idem *Bonaparte* iterum romanam ditionem ingenti stipatus exercitu invasit, Papamque impulit ut alios etiam 30 myriades (millones) libellarum monetæ gallicæ, partim æreis auri et argenti vel cupri nummis, partim multiplicis generis monumentis picturæ sculpturæve artium, pretiosis lapidibus, equis, armamentorum copia, librisque manuscriptis solvendos, directorio Francorum traderet, postquam vexationes quamplurimæ cœnobiorum incolis ecclesiarumque rectoribus in romano Statu magna que Italiæ parte a Galliæ militibus illatæ fuerant.

Dum omnia ad nutum revolutionariis acciderent, regionis vulgo *Vendée* ruricolæ, justitiæ religionisque jura tuendi ergo, adversus impiam rempublicam armis insurgunt, et heroicis nonnullis magnificisque victoriis obtentis, eam in magnum discrimen adducunt; adversariorum tamen numero et bellicæ instructioni summopere impares cum essent, partim gloriosam pugnando oppetere mortem, partim manus vincas dedere.

Respublica, igitur, domesticis superatis hostibus, victricia signa bellica intulit Italiæ, Venetiæ et Austriæ; Pedemontium, Nizam, Sabaudiam atque Montemferratam sibi attribuit (Sardinia insula regi Pedemontano relicta) Rempublicam, cisalpinam vocatam, ex mediolanensi, mantuano, parmensi atque modenensi ducatibus fecit, Galliæque declaravit tributariam; genuensis reipublicæ nomen in liguriam mutavit; venetiam, diviso inter Galliam et Austriam ejus dominio, delevit; pontificios Status invasit, republicanoque instituto regimine, S. Pontificem Galliam relegatum immisit; Tusciam, Etruriæ regni nomine, duci parmensi, Hispaniæ regali infanti concessit; neapolitanum regnum in rempublicam partenopeam appellatam convertit; Germaniæ imperatorem, pluribus a Napoleone superatum victoriis, adegit ad conventionem dictam de *Campo-Formio*, qua levæ ripæ fluminis Rheni provinciæ omnes Galliæ adjudicatæ veniunt; missis denique in Ægyptum exercitibus sub ducibus Napoleone et *Desaix*, Ægyptios devicit fugavitque, a qua expeditione redux anno 1798 Napoleo, ea quæ diximus in Directorium peregit.

Sceptrum Hispaniæ tenuit Carolus III usque ad annum 1789, quo debitum naturæ persolvit. Ob amicitiam cum Gallis, familiarum necessitudinis causa initam, eos adversus Angliam juvare debuit, Portugalliam Angliæ fœdere junctam invadens atque Lusitanorum coloniam *De sacramento* appellatam occu-

Paucis deinceps mensibus ejusdem Directorii jussu, Gallorum exercitus, duce *Berthierio*, Romam ipsam occupat, fraudes rapinasque innumeras efficit, summum Pontificem e sede exturbat, ac eum omnibus pretiosis rebus ipsoque annulo pastoralis expoliatum voluit.

pans; sed pace Fontisnebulæ (Fontainebleau) anno 1763 utramque dimisit; Floridam Americæ septentrionalis peninsulam Britannis tradidit, cujus loco, compensationis ergo, Manillam¹, Habanam atque meridionalem Lausaniam, Galliæ coloniam, accepit. Eadem de causa, Gallos inter et Anglos exorto anno 1780 iterum bello, Statibus Americæ fœderatis in excutiendo Anglorum imperio adjutor extitit; ac felicem nactus occasionem, Minoricam insulam armis recuperavit; haudquaquam tamen ex voto illi omnia accidere; navale namque apud Gades prælium cum anglica classe fortiter quidem, sed adverso Marte sustinuit, atque a Gibraltaria expugnanda, post plurium mensium obsidionem, desistere compulsus est, Anglis plus quam virili constantia eam tuentibus.

Sub ejus imperio floruerunt quam maxime, tum scientiæ, tum artes: apertæ sunt commodiores viæ, naves adauctæ, monumenta constructa, seminaria clericorum, ad id operis Jesuitarum collegiis non uno in loco destinatis, erecta; spiritualis pro militibus jurisdictio castrensium creata, quæ Occidentalium Indiæ patriarchæ Pii VI demandatur decreto; ac tandem tribunal *Rotæ* nuncupatum, ubi omnes ecclesiasticæ lites ultima appellatione, post metropolitanorum etiam sententias, judicari finiri que debeant, ejusdem S. Pontificis benignissima concessione institutum est. Alia bene multa videri possunt apud rerum Hispaniæ scriptores. Caroli III regimen, in iis quæ temporalem felicitatem spectant, magnorum regum videtur comparandum. Utinam his contentus rebus, ecclesiasticis negotiis non se plus justo immiscuisset; nec libertati ecclesiasticæ contraria haud pauca attentasset, et ab expulsionem

¹ Manillam appulsi anno 1763 Angli portum vulgo *Cavite* et manillanam civitatem, hujus gubernatoris imperitia et pusillanimitate occuparunt, quin ultra potuerint efferre pedem, regularibus, præcipue Augustiniensibus, Indos, sub duce Simone de Anda hispano jurisconsulto, ad pugnam in Anglos eo quidem successu excitantibus, ut invasorum exercitum ad deditionem fere coegerint. Claruit in hoc bello P. Remigius Hernandez, Augustinianorum prior provincialis, cujus vitam Anglorum dux, magno etiam oblato proditoribus pretio, eripere incassum cogitavit, et P. Facundus Acosta, etiam Augustinianus, qui campanas in tormenta bellica mira dexteritate convertit.

abstinisset Jesuitarum, quos insontes 31 martii an. 1767 navi impositos civitatem portuensem (Civita-Vecchia), aulicorum fraudibus circumventus exules misit. Magni revera adeptus esset cognomen.

Eum in regno sequutus fuit ipsius secundogenitus¹ Carolus IV, qui uxorem duxit Mariam Aluysiam, Parmæ ducis filiam². Vir a natura pius pacisque amator, in republica tamen administranda valde remissus, nimium ministris deferens, ac impense deditus venationi. Gallicanæ incredulorum reipublicæ, Ludovici XVI jura vindicandi ergo fortiter se opposuit, atque adversariorum copias primis occursibus vicit, verum post Perpignanense prælium, ubi utriusque partis exercituum ducibus *Ricardos* hispano et *Bernadotte* gallo percussis, anceps victoria remansit, fortunam experire cœpit adversam; idcirco pacem et amicitiam cum Gallis inire satagit, quam anno 1795 Basileæ³ signavit. Verum dum Gallis se amicum præbuit, Anglorum fit inimicus, a quibus hispana classis anno 1797 apud promontorium S. Vincentii fugata est, Gadesque cineta obsidione. Ad regni negotia igitur attendens, a S. Pontifice obtinuit ut asyli jus uni tantum ecclesiæ, ad summum duabus in unaquaque civitate vel oppido tribueretur; ut in Aragonia et Navarra liceret carnes diebus sabbati extra Quadragesimam et quatuor anni Tempora vesci, id quod in cæteris regni provinciis antiqua consuetudine permissum est; ut tertia fere Ecclesiæ proventuum pars Status necessitatibus sublevandis applicaretur; ac tandem ut in tota Hispania ob piscium paucitatem caritatemque, duorum regalium (dos reales) eleemosynam, sine a Pontifice designato, erogantibus licitum esset diebus jejuniorum, paucis exceptis, uti cibis haud quadragesimalibus, servata tamen jejunii forma.

¹ Primus Caroli III filius mortem oppetit, tertius natu Ferdinandus neapolitanum regnum patris abdicatione obtinuit.

² Genuit Carolus IV ex Maria Aluysia Ferdinandum, qui patri successit, Carolum Isidorum, Franciscum a Paula, Mariam et Elisabetham.

³ Hac conventionem Hispania gallicanæ reipublicæ cessit eam insulæ S. Dominici partem, quam adhuc possidebant Hispani.

Post Augusti II, regis Poloniæ mortem, dissidente anno 1764 circa novam electionem populo, Catharina Russiarum imperatrix, pecunia liberali manu distributa, immissoque in Poloniam exercitu, eligi fecit in regem Stanislaum Poniatowski; quod cum ægre ferrent poloni equites, nobilitatisque ordines, ac imprimis catholici; utque nationibus aliis Poloniæ regni negotiis interveniendi ansam præciderent, legem de rege eligendo, ea præsertim parte qua statuebatur ut electoris cujusque protestatio irritam electionem redderet, moderare quamecitius vellent; obstitit Catharina, et episcopos pluresque comites sibi Russiarumque partibus invisos carceribus mancipavit, atque in Siberiam relegare ausa est. Exarsit procerum indignatio, atque Gallorum auxilium implorantes, tyrannicum Russiæ jugum excutere armis intentant, sed Galli suppetias ire morati, et nonnulli Poloni hæretici atque schismatici, qui licet minori quam catholici numero essent, his in omnibus æquiparari volebant, Russis cum adhæsissent, post cruentum quatuor annorum bellum, Russorum armis favit victoria. Inde magna Poloniæ excissa pars; atque Occidentalem Okraniam, Volhiniam et Lithuaniam Russia; Pomeraniam, Posnaniam et Gnesem Borussia, atque Carpatiam Septentrionalem Austria, sibi adjudicarunt, spondentes aliam Poloniæ divisionem nullo unquam tempore peragenda. Quomodo autem promissis minime steterint, haud multo post rerum probavit eventus. Nam electivo regimine in hæreditarium a Polonis, ut antea cordatiores optaverant, immutato, quod omnibus placere debuit, valde Russiæ displicuit, quæ et scissionem in Polonia promovit et eam bello lacesivit atque devicit, sibi approprians orientalem plagam Niemensis fluminis, cujus exemplum secutæ anno 1793 Austria atque Prussia, haud modicas Poloniæ partes arripuit unaquæque; sed et anno 1794 victoriam de Polonis Russia iterum reportante, præfata nationes quidquid Poloniæ supererat sibi ascivere, Hispania incassum reclamante¹.

¹ Robur plus quam virile ostendit Polonus belli dux *Kociusko*, præcipuum adversus Russiarum exercitus Poloniæ firmamentum; qui tandem se victum anno 1794 cognoscens, exclamasse fertur: *Finis Poloniæ!* Sta-

Russicum imperium ab an. 1762 rexit præfata Catharina II, mulier ingenii haud exigui nec minoris cupiditatis honorum, quæ conjuratione adversus virum suum Petrum III excitata, cum abdicare compulit, atque etiam veneno paucis dein diebus extinxit, ut solium ejus ascenderet. Pseudophilosophorum hujus sæculi sequax, justitiam parvipendit, servorum tamen conditioni prospexit, civitates, Petropolim imprimis ornavit, pluraque ad temporalem regni administrationem præscripsit utilia. Huic anno 1796 demortuæ successit Paulus I, qui an. 1757 nupserat Guillerminæ *de Hesse Darmstadt*, post cujus mortem sibi matrimonio copulavit Sophiam Dorotheam *de Wurtemberg*. Plures de Ægyptiis, Germanis, ipsisque Gallis prope Alpes, victorias obtinuit. Ab imperialis custodiæ militibus anno 1801 interfectus occubuit.

Mortuo anno 1760 Georgio II Anglorum rege, Magnæ Britanniæ rex salutatur filius ejus Georgius III natus anno 1738, qui uxorem duxerat Carlotam *de Mecklemburgo*. Hic perpetuus atque acerrimus Napoleonis adversarius terra marique hostiliter eum semper insectatus est, dissimili tamen fortuna, in mari victor existens, in terra vero Napoleoni cedens plerumque. Colonias Borealis Americæ magnopere fovit, et Canadensem fundavit, Statuum tamen fœderatorum jacturam expertus est, quod nec gloriosa Trafalgaris victoria, nec momentanea Manillæ occupatione, Terrænovæ et Hudsonensis Portus acquisitione compensari valuit.

Septentrionalis Americæ coloniarum anglicanarum præcipua pars, Galliæ et Hispaniæ auxilio suffulta, Britannorum jugum anno 1784 excussit, atque reipublicæ formam sub Statuum fœderatorum Americæ nomine induit, cujus imperii summam præsentis honore adeptus est Georgius *Washington*, qui hoc munus exercuit ad usque annum 1797, quo præses renunciatur Joannes *Adams* munere pacifice functus quadriennio integro.

Statim illuc advolantes Hiberniæ religiosi viri, et inter prinislaus ipse Poniatowski, cui Poloni hæreditarium diadema tribuere, Russicis fortiter sese opponens, regnum, non dignitatem an. 1793 amisit.

mos Augustiniani PP. Matthæus *Carr* et Joannes *Rossiter*, tantum catholica profecit Ecclesia, ut, cum anno 1784 nullus episcopus, nulli pene clerici et 40,000 catholicorum tantummodo recenserentur, anno 1790 tam episcopatus baltimorensis erectionem, quam suffraganeum alterum expeti pro plurium millium fidelium spiritualibus necessitatibus faciendi satis necesse fuerit. Quam felicem postea fortunam subierit, sequenti videbimus sæculo.

Sardinia rex Carolus Emmanuel III cum regno suo principatum Montisferrati atque mediolanensem acquisivisset, viam universæ carnis anno 1773 ingressus, sceptrum reliquit Victori Amadeo III, qui uxorem duxerat filiam Philippi V Hispaniarum regis, ac post duodecim annorum paternam regni administrationem, e vivis anno 1785 sublatus est, succedente sibi Carolo Emanuele IV, cui prima dies illuxerat anno 1751. Is imperio suo ad Sardinia insulam a Gallis redacto, sceptrum anno 1802 transtulit¹ in fratrem Victorem Emmanuelem I, in lucem editum anno 1756.

Siciliarum solium ascendit anno 1759 Ferdinandus IV Neapolis, III vero Sicilia rex, a Gallis an. 1798 inique exturbatus, ut Josepho Bonaparte Napoleonis fratri locum relinqueret, quem ad an. 1805 Joseph retinuit².

Vixit in Portugallia throno usque ad annum 1777 Josephus Emmanuel I, quem excepit ipsius filia Maria I sibi in imperio associans sponsum suum Petrum hujus nominis III; ob cujus

¹ Carolus Emmanuel IV Societatem Jesu an. 1815 ingressus, extremum diem clausit Romæ anno 1819.

² Regnavit in Thuscia an. 1765 Leopoldus, eoque in Romanorum imperatorem electo, magnus Thuscia dux renunciatur Ferdinandus III, Leopoldi secundus natu filius.

Venetia duces extiterunt Aluysius Mocenigus an. 1763; Paulus Regnierius 1779, et 1789 Ludovicus Maninus, quo nobilissima ducum Venetiarum series iniqua Gallia ac Austria interventione statusque usurpatione clauditur.

Modena, Rhegium atque Ferrara, ducem habuerunt an. 1780 Herculem III a sede anno 1801 exturbatum, qui vivis defuit anno 1803.

Bavaria duces anno 1777 Carolus Theodorus, quem defunctum suffecit anno 1796 Josephus III, regiam dignitatem sequenti sæculo adeptus.

mortem, quæ anno 1792 contigit, habenas regni suscepit, regentis instar, Joannes VI, filius ejusdem Petri. Joannes ergo, Portugallia Napoleonis exercitu minitante, Brasiliam au fugit.

Si a præfatis ad alios nationes gressum velimus facere, inveniemus: in Turcico Imperio sultanum Mustapha III, qui bellum adversus Russiam strenue sustinuerat, supremum diem obiisse anno 1774, cujus successor Abdul-Armid vel Hamid, Prussia adversarius quam bello lacesivit, vivis ereptus anno 1789 hæredem suscepit Selimum III anno 1761 natum, a militibus cohortis suæ custodia (Genizaros) an. 1807 depositum, et an. 1808 interfectum. Videbimus Fredericum II regem Prussia, Catharina II Russiarum et Josephi II Austria imperatoris in nunquam satis lugenda Polonia divisione peragenda socium, quum plurimas ab imperialibus Germania copiis obtinisset victorias, Borussia regnum ad primi ordinis, uti vocant, nationem evexisse; Societatem Jesu a catholicis guberniis ejectam, fovisse ob magnum fructum quod juventuti obveniri ex Jesuitarum in scholis institutione compertum et exploratum confitebatur habere; nequidquam eum irridentibus atheis pseudophilosophis, quorum aliunde protector sequaxque fuit addictissimus. Excellentissimum hujus sæculi ducem belli extetisse haud pauci asserunt: ut res se habeat, artis militia pollentem apprime scientia fateamur necesse est. Demortui anno 1786 sceptrum ejus assumpsit Fredericus Guillelmus II, cui agricultura, commercium, industria, non bellum arrisit castrorumve tumultus. Verum enimvero necessitate compulsus, adversus Galliam diu varioque Marte bellavit. Mortalem sarcinam deposuit an. 1797, cujus solium ascendit ipsius filius Fredericus Guillelmus III moribus patri simillimus. Agnoscemus sedem Gustavi III¹ Suecia, regia majestatis, aliquantulum a proceribus obnubilata, amplificatoris, et an. 1792 interempti a sicariis, occupatam a Gustavo IV, cui Frederica Badenensis nuptu copulata est; quique pactum cum Anglia

¹ Sub Gustavo III floruit celeberrimus naturalista suecus *Linneo*, auctor systematis sexualis plantarum.

adversus Napoleonem inito adeo fidelis stetit, ut pro eo tuendo bellum sibi a Gallia, Russia Daniaque illatum sustinere non dubitarit, Tilsitzanæque conventioni censuerit haud subscribendum. Perspiciemus, Daniæ regem inauguratum an. 1766 Christianum VII, nuptum Carolinæ Mathildi, Georgii II Anglorum regis sorori, quæ regnum potius quam ipse Christianus administrasse non immerito censenda est, tanta enim apud eum valebat auctoritate. Compertum denique habebimus, Hollandiam et Helvetiam consueto gubernio, illam, ab an. 1747 usque ad gallicanam revolutionem hæreditario, fœderali vero istam administratas.

Quædam magni momenti, tum scientiis tum artibus ultima sæculi hujus medietate inventa fuere. Sequentia Benjamine *La Arena*, augustiniano, et *C. Cantù* ducibus, commemorabo. Instrumentum vulgo *pararayos*, ad fulgur attrahendum ne domibus et aliis ædificiis noceat, a Franklin Americæ septentrionalis philosopho adumbratum, perfectionem attingit *Chappei* atque *Bartholoni* labore et industria. Prima ad filis gypsii neendum machina confecta est ab *Arckwright* anno 1769. Maris Oceani ac Polaris quamplurimas insulas navigandique vias a celeberrimis navigatoribus *Cook* et *La Pérouse*, marisque australis a *Vancouver* detectas apparet. Chimia ad scientiæ gradum elevata venit an. 1773 a doctissimo *Lavoisier*, gallo. Tingendi gypsium colore viridi modum excogitavit *William*, Britannus, an. 1777. Planetam Uranum primus omnium aspexit anno 1781 *Herschel*, famosissimi 40 pedum longitudine *telescopii* auctor. Surdo-mutos instruendi docendique methodus magna perfectione donatus est a presbytero gallo *L'Épée*. Ascensio globorum in aera vaporis vel fumi ope obtinetur an. 1783; primique globorum ascensores vel aereonautæ *Lunardi*, *Montgolfier* et *Landrini* censentur.

Aliud a *Linneo* plantarum systema adinvenit naturalista philosophus gallos *Jussieu*, quod *naturale systema plantarum* audit. Illuminatio platearum et callium per flammam vaporis vulgo *gas* appellati a *Lebon* gallo anno 1786 primo instituitur. Chimici auxilio ad magnam devenerunt perfectionem, tum

ars tinctoria, pellium subigatio, confectio vini, aquam purificandi distillandique apparatus, cum pulveris pyræi confectio, colorumque ad picturam commixtio et ampliatio. Systema decimalis enumerationis an. 1793; *stereotypia* in typographorum commodum an. 1797 a *Didot*; *electricitas* a *Galvani* presbytero bononiensi an. 1798, ariesque hydraulicus a *Montgolfier* adinventus sunt. Et ne infinitus fiam, texendi machinas *Hargrave* et *Jacquart*; physici apparatus et instrumenta plures alii excogitaverunt aptissima.